

посягають на інші належні йому блага.

Розглянувши питання щодо особливостей визначення моральної шкоди у разі порушення права на недоторканість честі, гідності та ділової репутації працівників ОВС України, можна зробити наступні висновки:

Понятійний апарат, який розглядається в статті має певне відображення у законодавстві України, однак зберігає риси оціночних понять, які потребують уточнення з вищевикладеними зауваженнями. В законодавстві України необхідно уточнення щодо понять наведених в статті, що стосуються визначення моральної шкоди, для з'ясування об'єму нанесеної шкоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // ВВР України. –1996. –№ 30. –Ст.141.
2. Закон України “Про міліцію” від 20.12.1990 р., № 565-ХІІ // ВВР України. –1991. –№ 4. –Ст.20.
3. Постанова Кабінету Міністрів Української РСР “Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх

справ Української РСР” від 29.07.1991 р., № 114 // Урядовий кур’єр. –04.08.1991.

4. Закон України “Про інформацію” від 2.10.1992 р., № 2657-ХІІ // ВВР України. –1993. –№ 48. –Ст.650.

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності та ділової репутації громадян та організацій” від 28.09.1990 р., № 7 // Збірник постанов ПВС України. –1990. –№ 3.

6. Цивільний кодекс України // ВВР України. –2003. – №№ 40-44. –Ст.356.

7. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди та компенсаційні виплати. Нормативні акти, роз’яснення, коментарі /За ред. П.І. Шевчука. -К.: Юрінком Інтер, 1998. –928 с.

8. Кудрявцев В.Н. Право и поведение. -М.: Юрид. лит., 1978. –191 с.

9. Малєин Н.С. О моральном вреде // Государство и право. –1993. –№ 3. –С.32-39.

Надійшла до редколегії 22.10.2006

СЕРГЕЕВ А.А. ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ МОРАЛЬНОГО ВРЕДА В СЛУЧАЕ НАРУШЕНИЯ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЧЕСТИ, ДОСТОИНСТВА И ДЕЛОВОЙ РЕПУТАЦИИ РАБОТНИКОВ ОВД УКРАИНЫ

Уточнена сущность понятия официальной оценки деятельности работников ОВД, определены особенности гражданско-правовой защиты их чести, достоинства и деловой репутации.

SERGEEV A.A. FEATURES OF DEFINITION TO MORAL HARM IN CASE OF INFRINGEMENT IN THE RIGHT ON INVIOABILITY OF HONOR, ADVANTAGE AND BUSINESS REPUTATION OF UKRAINE LAW-ENFORCEMENT EMPLOYEES

The essence in concept of an official estimation activity of Law-enforcement employees is specified, features of civil-law protection of their honor, advantage and business reputation are determined.

УДК 340.111+369.067.2

І.В. СОЛОПОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРАВОВІДНОСИН З МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ¹

Розглянуті суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин, права громадян на соціальний захист та особливості їх законодавчого забезпечення з огляду на надання та отримання певних видів медичної допомоги, а також особливості правовідносин з медичного обслуговування.

Питаннями визначення структурних елементів правовідносин свого часу займалися С.С. Алексєєв [1], В.М. Горшенєв [2], Ю.І. Гревцов [3], С.Ф. Кечек'ян [4], Ю.Г. Ткаченко [5], Ю.К. Толстой [6], Р.О. Халфіна [7], Л.С. Явич [8] та інші. Істотний інтерес до цього питання виявляли і російські вчені дореволюційного періоду: Н.М. Коркунов [9], Ф.В. Тарановський [10], Г.Ф. Шершеневич [11]. Однак слід зазначити, що по сьогоднішній день тривають дискусії серед вчених-правників щодо кількості елементів структу-

ри правовідносин. Так, В.С. Нерсесянц вказує, що правові відносини – це відносини між людьми та їх організаціями, врегульовані нормами права, сутність яких полягає у взаємному зв'язку суб'єктивних прав і юридичних обов'язків учасників правовідносин [12, с.366]. Л.І. Спірідонов – що зміст правовідношення утворюють лише суб'єктивні права та обов'язки їх учасників [13, с.192]. Тобто, дані вчені до структури правовідносин відносять тільки учасників та їх суб'єктивні права та обов'язки. Ми не можемо погодитися з такою позицією, оскільки вважаємо її надто спрощеною, оскільки дана конфігурація не враховує такого елементу, як об'єкт, тобто з приводу чого виникає такий правовий зв'язок, мету правовідносин та те, яким чином діють їх

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Мельник К.Ю. (ХНУВС).

учасники, реалізуючи свої права й обов'язки.

Іншою точкою зору відзначаються такі науковці, як М.І. Матузов та О.В. Малько, які до елементів складу правовідношення відносять суб'єктів, об'єкти, суб'єктивне право та юридичний обов'язок [14, с.478]. В.В. Копейчиков вказує, що склад правового відношення утворюють суб'єкти, між якими вони встановлюються, його зміст, а також ті об'єкти, на які воно спрямоване. Зміст правового відношення виступає тут як елемент його складу і утворюється з суб'єктивних прав і обов'язків учасників правовідношення та здійснюваних ними фактичних дій, спрямованих на реалізацію зазначених прав та обов'язків [15, с.192]. Л.С. Явич до елементів змісту правовідносин також відносить суб'єктів права, їх права та обов'язки, об'єкт правовідношення [8, с.120]. У свій час проти безоб'єктних правовідносин виступили О.С. Иоффе, Д.М. Генкін, І.Б. Новицький, Л.І. Брауде, Ю.К. Толстой. Так, останній зазначає: «Всяке правовідношення виконує певну службову роль по регулюванню суспільних відносин, явищ, процесів, які лежать в його основі. Тому безоб'єктних, тобто ні на що не спрямованих, ні на що не впливаючих правовідносин бути не може» [6, с.50]. Разом із тим, з огляду на різнополярність поглядів вчених на тему дослідження, метою нашої роботи є аналіз структурних елементів правовідносин з медичного обслуговування, а новизна полягає у виділенні та більш ретельному аналізі таких структурованих елементів.

Таким чином, структурними елементами правовідносин з медичного обслуговування, з нашої точки зору, є: 1) суб'єкти правовідношення; 2) об'єкт правовідношення; 3) зміст правовідношення, який складається з зафіксованих в нормах права суб'єктивних прав і обов'язків його учасників (юридичний зміст) та реально здійснюваних суб'єктами правовідносин дій, спрямованих на реалізацію належних їм суб'єктивних прав та виконання покладених на них юридичних обов'язків (фактичний зміст).

Динамізм правовідносин пов'язаний, насамперед, з діяльністю їх суб'єктів. Суб'єкт права - одна з найважливіших категорій юридичної науки і практики. Без суб'єктів немає правових відносин, вказував Л.С. Явич [16, с.214]. Що ж стосується суб'єктів, підкреслював Ю.К. Толстой, то вони поряд із суб'єктивними правами й обов'язками, які до них присвячені, повинні розглядатися як елемент правовідношення. Важливо при цьому підкреслити, що не може бути безсуб'єктних правовідносин, тому що всяке правовідношення є суспільним відношенням, що існує між людьми або групами людей [6, с.67].

Основною характеристикою, яка обумовлює можливість виступу суб'єкта права в якості учасника правовідношення, є правосуб'єктність, що складається, за точкою зору одних науковців, з правоздатності та дієздатності [7, с.116; 17, с.288], а за точкою зору інших, з правоздатності, дієздатності та деліктоздатності [18, с.356; 19, с.292]. На наш погляд, окремо виділяти категорію деліктоздатність, тобто здатність нести юридичну відповідальність, не має сенсу, оскільки вона є складовою дієздатності.

Суб'єктами соціально забезпечувальних правовідносин є їх учасники (фізичні та юридичні особи), які володіють суб'єктивними правами та обов'язками згідно соціально забезпечувального законодавства. Як відомо, практично всі соціально забезпечувальні правовідносини виникають між фізичною особою, яка має право на певний вид соціального забезпечення, та державним органом соціального захисту, який такий вид соціального забезпечення повинен даній особі надати.

Для того, щоб стати суб'єктом соціально-забезпечувального правовідношення, громадянин повинен володіти правосуб'єктністю, яка складається з правоздатності та дієздатності. Ці дві здатності, за правом соціального забезпечення, можуть не співпадати. Так, ще Р.І. Іванова вказувала, що в праві соціального забезпечення можливі такі ситуації, коли особа може бути правоздатною, але недієздатною. Це означає, що неповнолітні, душевнохворі й особи, дієздатність яких обмежена за рішенням суду, реалізацію своїх прав на пенсію, допомогу і т.д. будуть здійснювати за допомогою інших суб'єктів (батьків, опікунів або піклувальників) [20, с.96].

Згідно ст.46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Отже, всі громадяни мають право на соціальний захист, однак, правомочність на певний вид забезпечення виникає лише при настанні таких соціально-значимих обставин, як старість, втрата годувальника, безробіття, інвалідність, хвороба тощо. А це означає, що правосуб'єктність громадянина в соціальному забезпеченні на протязі його життя різна, а не раз і назавжди встановлена.

Слід зазначити, що загальною правосуб'єктністю володіють усі громадяни від народження до їхньої смерті тільки по такому виду соціального забезпечення, як медичне обслуговування, тому що будь-який громадянин з народження і до смерті може потребувати медичної допомоги, і вона йому повинна надаватися медичними установами. По інших видах соціального забезпечення, як правильно відмічає К.Н. Гусов, правосуб'єктність громадянина виникає одночасно з виникненням його права на даний вид забезпечення, оскільки одне та інше залежить від появи єдиного основного юридичного факту для цього (інвалідність, смерть годувальника і т.д.) [21, с.100].

Стаття 49 Конституції України закріплює право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Отже, суб'єктом цього права є будь-яка людина (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка постійно або тимчасово перебуває на території України.

Отже, суб'єктами правовідносин з медичного обслуговування є всі фізичні особи, як правомочні суб'єкти, а зобов'язаними суб'єктами є медичні заклади.

Іншим елементом правовідношення з медичного обслуговування є об'єкт, під яким, з філософської точки зору, розуміється те, що протистоїть суб'єкту, на що спрямовано пізнавальну й іншу діяльність людини. Це найбільш широке (абстрактне) визначення об'єкта. Об'єкт правовідношення, зазначають В.М. Корельський та В.Д. Перевалів, - це те реальне благо, на використання або охорону якого спрямовані суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Об'єкт правовідношення найтіснішим образом пов'язаний з інтересом уповноваженої сторони і є благом, що знаходиться в її розпорядженні, та є охоронюваним державою. Об'єктами можуть бути різноманітні предмети, що представляють цінність для суб'єкта права [22, с.361].

Як відомо, в праві соціального забезпечення не виникає єдиного матеріального правовідношення. Фактично їх існує стільки, скільки видів соціального забезпечення встановлено в чинному законодавстві. Поряд з матеріальними правовідносинами, у яких громадянин реалізує свої права на різні види пенсій, допомог і послуг, виникають численні

процедурні правовідносини, похідні від матеріальних. У цьому зв'язку існують і два типи об'єктів досліджуваних правовідносин: а) грошові виплати й послуги матеріального й нематеріального характеру, б) дії й результати дій. Перший тип об'єктів характерний для матеріальних правовідносин галузі (пенсійних, по забезпеченню допомоги, по наданню послуг), а другий - для процедурних правовідносин (по призначенню різних видів соціального забезпечення, по встановленню юридичних фактів, по розгляду спорів) [20, с.130-131]. Як зазначав В.С. Андрєєв, право соціального забезпечення відноситься до числа тих галузей права, де для розмежування одних видів правовідносин від інших у назві робиться вказівка на об'єкт: «пенсійне правовідношення», «правовідношення з приводу допомоги з тимчасової непрацездатності» тощо [23, с.88]. Разом із тим конкретний об'єкт присутній у назвах не тільки основних матеріальних правовідносин, але і процедурних і процесуальних правовідносин. Так, назви процедурних правовідносин - по призначенню пенсій за вислугу років, по інвалідності, допомоги по безробіттю, у зв'язку з вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, по наданню послуг будинків-інтернатів (пансіонатів) для громадян похилого віку, інвалідів та дітей, - вже вказують на відповідний об'єкт процедурного правовідношення. Назви процесуальних правовідносин (по спору про розмір пенсії за віком, про призначення певних допомог тощо) теж красномовно вказують на їх об'єкт.

Варто усвідомити, що оскільки в правовідносинах по соціальному забезпеченню реалізується власне право на той або інший конкретний вид забезпечення, для чого і виникають дані правовідносини, то і їхнім об'єктом є забезпечення реалізації даного права, тобто призначення й одержання даної пенсії, допомоги, компенсації або послуги. Саме на це і спрямований весь зміст конкретного правовідношення, тобто суб'єктивні права й обов'язки його суб'єктів [21, с.104].

У правовідносинах з медичного обслуговування суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх суб'єктів спрямовані на надання та отримання певних видів медичної допомоги. А отже, об'єктом правовідносин з медичного обслуговування є певні види медичної допомоги, встановлені законодавством.

Підставою для виникнення, зміни та припинення правовідносин є настання встановлених законом юридичних фактів та їх складів. Прийнято вважати, що вперше поняття «юридичний факт» було використано В. Савіні у його роботі «Система сучасного римського права», де під юридичними фактами він розумів події, що ними обумовлюється початок чи кінець правовідносин [24, с.116]. Цей факт вперше був відмічений німецьким правознавцем А. Манігком у 1928 році і з того часу не викликає заперечень.

Визначення поняття «юридичний факт» наприкінці XIX століття намагалися дати такі відомі вчені-юристи, як Н.М. Коркунов, Є.В. Васильовський, Л.І. Петражицький, Д.Д. Гримм, Г.Ф. Шершеневич. Так, Н.М. Коркунов в «Лекціях з загальної теорії права» (1890 р.) наводить таке визначення юридичного факту: «Це сукупність таких змін, які, узяті разом, мають юридичне значення. А тому, що юридичне значення факту обумовлюється винятково тим, що воно викликає собою застосування юридичної норми, то можна сказати напевно, що окремим юридичним фактом називається сукупність таких змін, які, узяті разом, обумовлюють застосування закону» [9, с.305]. Впродовж XX століття увага вчених до цієї категорії не послабла. Так,

С.Ф. Кечек'ян вказував, що юридичними фактами є «факти чи події, з наявністю яких норми права пов'язують настання певних юридичних наслідків, тобто виникнення, зміну чи припинення правовідносин, прав та обов'язків тих чи інших осіб» [4, с.161]. За точкою зору М.Г. Александрова, юридичні факти - це життєві факти певного виду (або ж комплекси таких фактів, що іменуються складними юридичними складами), з якими право пов'язує виникнення, або зміну, або припинення суб'єктивних прав і відповідних юридичних обов'язків [25, с.243].

Особливістю правовідносин по соціальному забезпеченню є обов'язковий заявний порядок у реалізації права на той або інший вид соціального забезпечення. Доки сама людина (або його законний представник) не напише заяву з проханням призначити їй пенсію, допомогу або інший вид соціального забезпечення, ніякі виплати, послуги і т.д. їй не будуть надані, а значить, і не виникне відповідне правовідношення по соціальному забезпеченню. Тому, як досить правильно зазначила Г.В. Сулейманова, часто правовідношення по соціальному забезпеченню виникає (змінюється, припиняється) на підставі не одного юридичного факту, а цілої групи фактів, що прийнято називати складним юридичним фактичним складом [26, с.33]. С.М. Сінчук та В.Я. Бурак вказують, що для права соціального забезпечення характерний фактичний юридичний склад. Елементи фактичного юридичного складу такі: об'єктивні обставини; волевиявлення особи - суб'єкта права на соціальне забезпечення; рішення державного органу про надання конкретного виду соціального забезпечення [27, с.58]. «Специфіка юридичних фактів, що тягнуть виникнення правовідносин по соціальному забезпеченню, полягає в тому, що вони виникають зі складного юридичного складу, у який входить не один, а два й більше юридичних фактів» - пише І.М. Сирота [28, с.93]. В той же час з вищевказаними термінами, які визначають сукупність юридичних фактів, не погоджується Н.М. Стаховська, яка пише, що в цих назвах є словесне (термінологічне) перенавантаження та повтор. Якщо ми сукупність юридичних фактів визначаємо як «юридичний склад», то порівняно з окремим юридичним фактом він вже є складним, адже простого юридичного складу не існує. Це означає, що використання сполучення «складний склад» є невдалим. Крім того, якщо словосполучення «юридичний склад» в правовій літературі одностайно визначається як сукупність юридичних фактів, тобто воно, словосполучення, вживається як широкো-вживане однозначне юридичне поняття, то таке поняття вже не потребує термінологічного уточнення або підсилення, як то «юридичний фактичний склад» [29, с.56].

Ми повністю погоджуємося з доводами Н.М. Стаховської та наголошуємо на необхідності застосування однакових науково аргументованих термінів для відображення однакових категорій.

Загальновизнано, що юридичні склади правовідносин з соціального забезпечення складаються з трьох юридичних фактів. Це об'єктивні підстави для забезпечення. До них відносяться інвалідність, народження дитини, безробіття, малозабезпеченість, досягнення певного віку, втрата працездатності, хвороба тощо. Другим юридичним фактом є волевиявлення особи на отримання конкретного виду соціального забезпечення. Це може бути особиста заява або заява опікунів та піклувальників у випадках визначених законодавством. Останнім, третім юридичним фактом є рішення відповідного уповноваженого органу про надання конкретного виду соціального забезпечення.

Стосовно правовідносин з медичного обслуговування,

то вони виникають теж з юридичних складів, які включають такі елементи: об'єктивні правові підстави для надання певних видів медичної допомоги (травма, хвороба, втрата працездатності, статус ветерана війни, учасника бойових дій, учасника війни, особи, яка має особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи тощо); волевиявлення особи, яка володіє правом на певний вид медичної допомоги; надання медичної допомоги медичними установами (стосовно санаторно-курортного лікування, то рішення уповноваженого органу про видачу путівки в санаторно-курортний заклад).

Усі суспільні відносини, врегульовані правом, створюють між їхніми учасниками особливий зв'язок, який полягає у тому, що останні наділяються суб'єктивними правами та кореспондуючими їм юридичними обов'язками. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки утворюють юридичний зміст будь-якого правовідношення, у тому числі й правовідношення з медичного обслуговування. Як зазначає С.С. Алексєєв, правове відношення - такий соціальний зв'язок, учасники якого наділені суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Суб'єктивні права й обов'язки складають юридичний зміст правовідношення. Є в нього і матеріальний зміст - це власно поведінка суб'єктів у правовідношенні, фактичні дії, що вони здійснюють. У процесі правового регулювання можна спостерігати багатогранну взаємодію юридичного і матеріального змісту правовідношення [30, с.272].

Суб'єктивне право і юридичний обов'язок - необхідні елементи змісту правовідношення, що є тісно взаємопов'язаними і не можуть існувати один без одного. При відсутності хоча б одного з цих елементів неможливо стверджувати про виникнення та функціонування правового відношення, оскільки «немає суб'єктивного права, не забезпеченого обов'язком, і немає обов'язку, якому не відповідало би право» [22, с.355]. Здійснення права одним з учасників правовідношення є, водночас, виконанням обов'язку іншим його учасником. Тому зміст права і обов'язку у кожному правовідношенні є рівнозначним.

Юридичний зв'язок суб'єктів усіх правовідносин по соціальному забезпеченню визначається нормами права соціального забезпечення. Воно ж наділяє цих суб'єктів і відповідними суб'єктивними правами і обов'язками. Громадянин має право вимагати призначення і виплати пенсії, допомоги, компенсації або надання послуг, на одержання яких він має право, а інший суб'єкт - орган соціального забезпечення - зобов'язаний призначити і надати цей вид забезпечення. Тому в змісті правовідношення по соціальному забезпеченню права головним чином виникають у громадянина (сім'ї), а обов'язки по їхній реалізації - у органа соціального забезпечення. В той же час, як слушно відмітив І.М. Сирота, це не означає, що в сфері соціального забезпечення правовідносини є простими, тобто складаються з однієї правомочності і кореспондуючого їй обов'язку, або однобічними, коли правомочності належать одному суб'єкту правовідношення, а обов'язок - іншому. Більшість правовідносин у праві соціального забезпечення і складні, і двосторонні, з комплексом прав і обов'язків в обох суб'єктів [28, с.93].

Отже, фізична особа суб'єкт правовідносин з медичного обслуговування наділена правом вимагати від іншого суб'єкту (медичного закладу) надання їй певного виду медичної допомоги. При цьому слід зазначити, що ініціатором виникнення правовідносин з медичного обслугову-

вання в більшості випадків виступає фізична особа. Хоча, в окремих випадках, ініціатива виникнення правовідносини може належати й іншій стороні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв С.С. Общая теория права: Учебник: В 2-х т. -Т.2. -М.: Юрид. лит., 1982. -359 с.
2. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. -М.: Юрид. лит., 1972. -256 с.
3. Гревцов Ю.И. Проблемы теории правового отношения. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1981. -82 с.
4. Кечекьян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. -М.: Изд-во АН СССР, 1958. -186 с.
5. Ткаченко Ю.Г. Методологические вопросы теории правоотношения. -М.: Юрид. лит., 1980. -176 с.
6. Толстой Ю.К. К теории правоотношения. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1954. -86 с.
7. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. -М.: Юрид. лит., 1974. -351 с.
8. Явич Л.С. Право и общественные отношения. -М.: Юрид. лит., 1971. -152 с.
9. Коркунов Н.М. Лекции по общей теории права. -СПб.: Книж. маг. А.Ф. Цинзерлинга, 1890. -318 с.
10. Тарановский Ф.В. Учебник энциклопедии права. -Юрьев: Тип. К. Маттисена, 1917. -534 с.
11. Шершеневич Г.Ф. Философия права. -Т.1. -М., 1911.
12. Проблемы общей теории права и государства /Под общ. ред. В.С. Нерсисянца. -М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. -832 с.
13. Спиридонов Л.И. Теория государства и права. -М.: Юрист, 1995. -413 с.
14. Теория государства и права /Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. -М.: Юрист, 1997. -742 с.
15. Загальна теорія держави та права /Під ред. В.В. Копейчикова. -К.: Юрінком Інтер, 1997. -284 с.
16. Явич Л. С. Общая теория права. -Ленинград.: Изд-во Ленинградск. ун-та. 1976. -288 с.
17. Теория государства и права: Курс лекций /Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. -М.: Юрист, 2001. -776 с.
18. Скаун О.Ф. Теория держави і права: Підручник. -Харків: Консум, 2001. -656 с.
19. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. -М.: Юрайт, 2000. -432 с.
20. Иванова Р.И. Правоотношения по социальному обеспечению в СССР. -М.: Изд-во Моск. ун-та. 1986. -176 с.
21. Право социального обеспечения России: Учебник /Под ред. К.Н. Гусова. -М.: ТК Велби, Изд-во Проспект. 2004. -488 с.
22. Теория государства и права: Учебник /Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. -М.: Изд-во НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М), 2002. -616 с.
23. Андреев В.С. Социальное обеспечение в СССР (правовые вопросы). -М.: Знание, 1971. -183 с.
24. Иоффе О.С. Правоотношение по советскому гражданскому праву. -Л.: Из-во Ленингр. ун-та, 1949. -144 с.
25. Александров Н.Г. Право и законность в период развернутого строительства коммунизма. -М.: Юрид. лит., 1961. -243 с.
26. Сулейманова Г.В. Право социального обеспечения: Учебное пособие. -Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2003. -512 с.

27. Синчук С.М., Бурак В.Я. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. /За ред. С.М. Синчук. –К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. –306 с.

28. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні: Учебник. –Х.: «Одиссей». 2004. –384 с.

29. Стаховська Н.М. Відносини в праві соціального

забезпечення: Дис... канд. юрид. наук. –Київ, 2000. –202 с.

30. Проблемы теории государства и права: Учебник /Под ред. С.С. Алексеева. –М.: Юрид. лит., 1987. –448 с.

Надійшла до редколегії 02.10.2006

СОЛОПОВА И.В. СТРУКТУРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВООТНОШЕНИЙ В МЕДИЦИНСКОМ ОБСЛУЖИВАНИИ

Рассмотрены субъекты социально-обеспечительных правоотношений, права граждан на социальную защиту и особенности их законодательного обеспечения, учитывая представление и получение определенных видов медпомощи, а также особенности правоотношений в медицинском обслуживании.

SOLOPOVA I.V. STRUCTURAL ELEMENTS LEGAL RELATIONSHIPS IN HEALTH SERVICES

Subject's social-secured legal relationships, rights of citizens on social protection and features of their legislative maintenance are considered, taking into account representation and reception of the certain kinds of medical service, and also feature legal relationships in health services.

УДК 347.131.222

Н.В. ТОКАР

Харківський національний університет внутрішніх справ

ВИМОГИ, НА ЯКІ ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ НЕ ПОШИРЮЄТЬСЯ¹

Досліджені вимоги, на які позовна давність не поширюється та висловлені пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання інституту, що розглядається.

Питання порушення певних прав суб'єктів цивільних правовідносин становить юридичну проблему, що має зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями, які стоять перед інститутом позовної давності в цивільному праві України.

Дослідженню правових норм, які діють у сфері позовної давності, в науковій та навчальній літературі приділялася певна доля уваги багатьма науковцями, зокрема, М. П. Рингом, М. Я. Кирилловою, З.В. Ромовською, Ю.К. Толстим та іншими. Проте, сьогодні багато питань, пов'язаних зі строками позовної давності, залишилися не дослідженими. При написанні роботи ми намагалися використувати не тільки роботи вказаних вчених-юристів, які працювали над проблемами строків позовної давності, але й використовували нормативну базу, листи та роз'яснення Вищого господарського суду України, матеріали узагальнення судової практики. Тому метою та завданням даної роботи є дослідження й аналіз вимог, на які позовна давність не поширюється та висловлення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання інституту, що розглядається. Новизна статті міститься в розкритті найбільш проблемних питань, що стосуються вимог, на які позовна давність не поширюється.

За загальним правилом, позовна давність поширюється на всі цивільно-правові вимоги, що впливають із зобов'язальних прав, а також з порушення права власності і інших суб'єктивних абсолютних прав, проте законом передбачаються вимоги, на які позовна давність не поширюється, і це повинне бути обов'язково прийняте до уваги судом. Так, стаття 268 ЦК України [1] передбачає вимоги,

на які позовна давність не поширюється:

1) на вимогу, що випливає з порушення особистих немайнових прав, крім випадків, встановлених законом;

2) на вимогу вкладника до банку (фінансової установи) про видачу вкладу;

3) на вимогу про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю;

4) на вимогу власника або іншої особи про визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, яким порушено його право власності на інше речове право;

5) на вимогу страхувальника (застрахованої особи) до страховика про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування);

6) на вимогу центрального органу виконавчої влади, що здійснює керування державним резервом, стосовно виконання зобов'язань, що впливають із Закону України «Про державний матеріальний резерв».

Даний перелік не є вичерпним, і законом можуть бути встановлені також інші вимоги, на які не поширюється позовна давність. У зв'язку з тим виникає ряд питань: чому це не вирішено в одному акті і чи сприяє єдності розміщення окремих вимог у цих актах цивільного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підставу вважати, що розв'язання даної проблеми було започатковано ще у публікації В. Цікало «Вимоги, на які не поширюється позовна давність» [2], але на даний час вона досі залишилася не вирішеною, багато питань залишилися ще недослідженими. Отже, наведеним обумовлена мета і новизна статті щодо внесення доповнення до п.4 ч.1 ст.268 ЦК України. Основне завдання - встановити ви-

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень; докт. юрид. наук Шишка Р.Б. (ХНУВС).